

**Медијска
писменост на
факултетима
за образовање учитеља
и наставника**

Наслов:

Медијска писменост на факултетима за образовање учитеља и наставника

Издавач:

Новосадска новинарска школа

Косовска 1/27, Нови Сад

www.novinarska-skola.org.rs

office@novinarska-skola.org.rs

За издавача: Милан Недељковић

Ауторке:

Валентина Сигети

Милица Јањатовић Јовановић

Нови Сад, јануар 2023.

Ова публикација је настала у оквиру пројекта Београдске отворене школе „Дијалог промена“, који се спроводи уз финансијску подршку Европске уније. Ставови и мишљења аутора изнети у овој публикацији не представљају званичне ставове Европске уније, ни Београдске отворене школе, и за њих је искључиво одговоран аутор.

САДРЖАЈ:

Увод	4
Метод	6
Заступљеност медијске писмености на факултетима	11
Дубински интервјуи са универзитетским професорима	22
Искуство предавања медијске писмености на факултетима	23
Општи предмет медијска писменост за све будуће просветне раднике	26
Могућности за реформу универзитетског образовања	29
Закључак	31
Литература	34

УВОД

Увођење медијске писмености у основне и средње школе предвиђено је у Стратегији развоја система јавног информисања у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године кроз Меру 5.1. која подразумева наставак „са процесом увођења медијске писмености у формални образовни систем, као и развијање компетенција наставника и професора“, а компетенције или исходи које медијско описмењавање претпоставља проналазе се још и у три закона у области образовања (Закону о основама система образовања и васпитања, Закону о основном образовању и васпитању и Закону о средњем образовању и васпитању) (Сигети, 2021: 8).

Ипак, иако је предвиђено да просветни радници воде процес медијског описмењавања нових генерација у оквиру формалног школовања, досадашња истраживања Новосадске новинарске школе (Валић Недељковић и Јањатовић Јовановић, 2019; Сигети, 2021) показала су да се наставници не осећају довољно компетентно да реализују часове медијске писмености између осталог и јер таква знања о медијима нису стекли током образовања за наставничку професију на својим матичним факултетима.

Осим формално стеченог образовања о предмету на којем држе наставу, како би могли да се запосле у школи, од просветних радника се захтева, према Закону о основама система образовања и васпитања да стекну најмање 30 ЕСПБ из психолошких, педагошких и методичких дисциплина на високошколској установи током студирања или након дипломирања (Јањатовић Јовановић, 2022: 5-6). Међутим, иако се од наставника очекује да имплементирају медијску писменост у настави, не постоји формални услов нити обавеза која се тиче квалификације која би им омогућила да дато очекивање и реализују.

Постојећи начини едукације о медијској писмености свих наставника, без обзира који предмет предају, реализује се кроз семинаре стручног усавршавања, али неки (будући) наставници имају могућност да се медијски образују и на факултетима. Како ово не важи за све факултете, овим истраживањем утврдиће се да ли и на који начин просветни радници стичу знања о медијима и медијској писмености током школовања за наставнички позив.

Такође, дубински интервјуи са универзитетским професорима показаће како изгледа реализација предмета *Медијска писменост* на факултетима и какве су реакције студената на овај предмет. Осим тога, са професорима је разматрана могућност и потреба да се дефинише и уведе предмет *Медијска писменост* на свим факултетима где се образују будући просветни радници. У склопу истраживања биће укључене и препоруке за садржај општег предмета *Медијска писменост* који би се реализовао на факултетима, а које су дефинисали саговорници у дубинским интервјуима.

МЕТОД

За потребе овог истраживања прегледани су наставни планови студијских програма на више државних факултета у Србији на којима се образују учитељи и наставници посебних предмета. Анализирани су програми смерова на којима се образује просветни кадар на 41 факултету. Мониторовани су наставни планови према најновијим акредитацијама и то одабраних студијских програма следећих факултета:

1. Педагошки факултет, Сомбор
2. Учитељски факултет, Београд
3. Факултет педагошких наука, Јагодина
4. Учитељски факултет на мађарском наставном језику, Суботица
5. Педагошки факултет, Ужице
6. Педагошки факултет, Врање
7. Учитељски факултет, Лепосавић
8. Филозофски факултет, Београд
9. Филозофски факултет, Нови Сад
10. Филозофски факултет, Ниш
11. Филозофски факултет, Косовска Митровица

12. Филолошки факултет, Београд
13. Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
14. Државни универзитет, Нови Пазар
15. Факултет политичких наука, Београд
16. Математички факултет, Београд
17. Природно-математички факултет, Нови Сад
18. Природно-математички факултет, Ниш
19. Природно-математички факултет, Крагујевац
20. Природно-математички факултет, Косовска Митровица
21. Електронски факултет, Ниш
22. Факултет за физичу хемију, Београд
23. Физички факултет, Београд
24. Биолошки факултет, Београд
25. Географски факултет, Београд
26. Хемијски факултет, Београд
27. Електро-технички факултет, Београд
28. Факултет техничких наука, Нови Сад
29. Факултет инжењерских наука, Крагујевац
30. Факултет техничких наука, Косовска Митровица
31. Факултет техничких наука, Чачак
32. Технички факултет „Михајло Пупин“, Зрењанин
33. Факултет музичке уметности, Београд

34. Факултет ликовних уметности, Београд
35. Академија уметности, Нови Сад
36. Факултет уметности, Ниш
37. Факултет уметности, Косовска Митровица
38. Факултет спорта и физичког васпитања, Београд
39. Факултет спорта и физичког васпитања, Нови Сад
40. Факултет спорта и физичког васпитања, Ниш
41. Факултет за спорт и физичко васпитање, Лепосавић

У узорак су укључени они факултети на којима се образују студенти који стичу адекватно звање са којим, у складу са Правилником о степену и врсти образовања наставника, стручних сарадника и помоћних наставника у гимназији, могу да изводе наставу на општеобразовним предметима:

1. Српски језик
2. Енглески језик
3. Руски језик
4. Латински језик
5. Психологија
6. Филозофија
7. Социологија
8. Историја
9. Информатика
10. Математика
11. Географија

12. Биологија

13. Хемија

14. Физика

15. Музичко

16. Ликовно

17. Физичко

Циљ истраживања је да утврди у којој мери је на факултетима и студијским програмима на којима се обучава кадар за рад у просвети омогућено образовање у области медијске писмености.

У анализу су уврштени они предмети на којима се студенти обучавају о медијској писмености специфично, а идентификовани су и они предмети који приступају медијима и медијским садржајима у ширем смислу али из комуниколошке, социолошке, уметничке или филозофске перспективе. Сходно томе у анализу нису укључени они предмети који се баве медијима и медијским садржајима из техничко-технолошке перспективе. Оваква одлука је донета јер се досадашњи напори имплементације медијске писмености у школски систем не односе на употребу информационо-комуникационих технологија и алата, већ на развијање компетенција анализе медијског садржаја и критичког мишљења о медијским садржајима.

Анализом структура студијских програма, прегледана је и спецификација датог предмета уколико је била доступна на сајтовима образовних установа. Структуре студијских програма су биле доступне на увид на веб страницама свих наведених факултета, али спецификацијама није било могуће приступити у свим случајевима. Ова потешкоћа у недоступности докумената са спецификацијама студијских програма на неким факултетима представља и ограничење истраживања. С обзиром на то, међу резултатима су потенцијално неоправдано издвојени и неки предмети за које се претпоставља да представљају образовање о медијима или о медијској писмености, а да дато нужно није случај, или супротно.

Ради свеобухватнијег увида у могућности за увођење медијске писмености на факултетима где се образују будући просветни радници, спроведена су четири дубинска интервјуа са универзитетским професорима који су предавали предмет *Медијска писменост* на факултетима или су искусни у области медијске писмености, али и даље нису у прилици да држе овај предмет. Саговорници у дубинским интервјуима су били: др Марија Вујовић са Филозофског факултета у Нишу, др Добринка Кузмановић са Филолошког факултета у Београду, др Виолета Кецман са Високе школе за комуникације у Београду и др Стефан Јањић са Филозофског факултета у Новом Саду. Саговорницима је било постављено пет питања. Мање корекције питања и додатна потпитања постављана су у случају дубинског интервјуа који је одржан преко онлајн апликације за разговор са др Добринком Кузмановић. Остали саговорници су на питања одговорили писаним путем.

Саговорницима су постављена следећа питања:

1. Да ли сте имали прилику да предајете МИП предмете студентима који се едукују за рад у просвети?
2. Уколико јесте,
  - а) можете ли нам описати предмет, које области покрива?
  - б) да ли је било могуће направити повезницу између МИП и области едукације студената (књижевност, страни језик, филозофија, итд.)? Можете ли нам описати како је то изгледало?
3. Да ли мислите да треба да се осмисли општи предмет којим би се сви будући наставници упознали са основним МИП концептима и алатима?
4. Уколико мислите да треба, можете ли нам описати како мислите да би предмет требало да изгледа? Овде би требало имати у виду да би предмет слушали студенти природних, друштвених, техничких наука, студенти учитељских факултета, академија, итд.
5. Уколико сматрате да не треба да постоји општи МИП предмет, да ли имате предлог за другачији облик едукације у области МИП за будуће просветне раднике у оквиру формалног образовања?

ЗАСТУПЉЕНОСТ МЕДИЈСКЕ ПИСМЕНОСТИ НА ФАКУЛТЕТИМА

На програмима четири факултета, од анализираних 41 факултета, идентификован је засебан предмет *Медијска писменост*. Могућност да слушају наведен предмет имају студенти појединих студијских програма на Педагошком факултету у Ужицу, Филозофском факултету у Новом Саду, Филозофском факултету у Нишу и Филолошком факултету у Београду.

На факултетима на којима се обучавају наставници који држе наставу на посебним предметима, *Медијска писменост* као засебан предмет предвиђен је на студијским програмима језика на поменутих факултетима, на студијском програму ОАС Психологија на Факултету у Нишу.

Информације о тачном називу студијског програма и предмета, као и тип предмета (да ли је изборни или обавезан) могуће је видети у табели бр. 1 у наставку текста.

ПОСТОЈАЋЕ ПОСЕБНОГ ПРЕДМЕТА *МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ* НА ФАКУЛТЕТИМА НА КОЈИМА СЕ ОБУЧАВАЈУ
НАСТАВНИЦИ ЈЕЗИКА И ПСИХОЛОГИЈЕ

СМЕР	УСТАНОВА	ПРЕДМЕТ	ТИП
ФИЛОЛОЗИ			

ОАС Српски језик и књижевност	Филозофски факултет, Нови Сад	<i>Медијска писменост</i>	И
ОАС Енглески језик и књижевност	Филолошки факултет, Београд	<i>Медијска писменост 1</i> <i>Медијска писменост 2</i>	И И
ОАС Енглески језик и књижевност	Филозофски факултет, Ниш	<i>Енглески језик и медијска писменост</i>	И
ОАС Руски језик и књижевност	Филолошки факултет, Београд	<i>Медијска писменост 1</i> <i>Медијска писменост 2</i>	И И
ОАС Руски језик и књижевност	Филозофски факултет, Ниш	<i>Медијска писменост у дигиталном добу</i>	И
ОАС Румунски језик и књижевност са другим романским језиком и културом	Филозофски факултет, Нови Сад	<i>Медијска писменост</i>	О
ОАС Румунски језик, књижевност, култура	Филолошки факултет, Београд	<i>Медијска писменост 1</i> <i>Медијска писменост 2</i>	И И
ОАС Италијански језик, књижевност, култура	Филолошки факултет, Београд	<i>Медијска писменост 1</i> <i>Медијска писменост 2</i>	И И
ОАС Француски језик, књижевност, култура	Филолошки факултет, Београд	<i>Медијска писменост 1</i> <i>Медијска писменост 2</i>	И И
ОАС Шпански језик, књижевност, култура	Филолошки факултет, Београд	<i>Медијска писменост 1</i> <i>Медијска писменост 2</i>	И И
ПСИХОЛОЗИ			
ОАС Психологија	Филозофски факултет, Ниш	<i>Медијска писменост у дигиталном добу</i>	И

Табела бр. 1 Постојање посебног предмета *Медијска писменост* на факултетима на којима се обучавају наставници

Спецификације ових предмета доступне су на сајтовима Филозофског факултета у Новом Саду и Нишу, а недостају на веб страници Филолошког факултета у Београду. Увидом у поменуте садржаје предмета *Медијска писменост*, *Медијска писменост у дигиталном добу* и *Енглески језик и медијска писменост* уочена је разлика између одабраних медијских феномена који се изучавају на сва три предмета, при чему су предмети *Медијска писменост* и *Медијска писменост у дигиталном добу* сроднији, док се садржај предмета *Енглески језик и медијска писменост* значајније разликује од прва два.

Садржај предмета *Медијска писменост* на Филозофском факултету у Новом Саду:

Теоријска настава:

1. Дефинисање појма новинарство.
2. Предмет новинарства (чиме се баве новинари).
3. Контексти, одабир догађаја вредних медијске пажње, извори информација.
4. Принципи савременог новинарства.
5. Особине појединих врста медија (агенције, штампа, радио, телевизија, нови медији – интернет).
6. Медији, политика и тржиште.
7. Дигитална медијска писменост.
8. Медијске манипулације.

Практична настава:

Дискусија о остваривању јавног интереса у медијима. Анализа медијских садржаја на основу скале Галтунг-Руж. Форме говора мржње у медијима. Анализа рекламних порука. Анализа садржаја блогова и влогова. Квантитативно-квалитативна анализа садржаја. План израде семинарских радова. Иницијативе за деконструкцију лажних вести на подручју Западног Балкана.

Садржај предмета *Медијска писменост у дигиталном добу* на Филозофском факултету у Нишу:

Теоријска настава:

1. Медијска писменост – дефиниција и типологија.
2. Медији – појам и врсте.
3. Садржај медија (информативни, забавни и рекламни).
4. Ефекти медија.
5. Медији и манипулација.
6. Основне пропагандне технике.
7. Деца, млади и медији.
8. Слобода говора и говор мржње у медијима.
9. Стереотипи у медијима.
10. Медији и приватност.
11. Медији и насиље.
12. Критичко истраживање медија.
13. Производња медијског садржаја.
14. Лична стратегија за побољшање медијске писмености.
15. Стратегије за унапређење медијске писмености других.

Практична настава:

Часови вежби реализују се у виду дискусије, индивидуалног и групног рада и презентација студената. Студенти ће током семестра анализирати медије, деконструисати и производити медијски садржај.

Садржај предмета *Енглески језик и медијска писменост* на Филозофском факултету у Нишу:

Теоријска настава:

1. Увод – тест читања.
2. Контекст, употреба речника, истицање главне идеје.
3. Анализа текстова и визуелних садржаја.

4. Анализа различитих текстова.
5. Усмени сажетак и презентација.
6. Дискурс – закључивање, издвајање главне идеје.
7. Skimming i scanning.
8. Колоквијум.
9. Закључивање.
10. Раздвајање чињеница и имплицираних ставова.
11. Читање и критички став.
12. Сумирање, парафразирање.
13. Двозначност речи и фраза; друштвене и културолошке импликације у различитим текстовима.
14. Skimming i scanning - revisited.
15. Критичко читање и критичко промишљање медијских садржаја.

Практична настава:

Исте теме се обрађују кроз практичан рад.

Осим засебног предмета под називом *Медијска писменост*, анализом структура студијских програма уочен је низ општих предмета о медијима и/или култури и/или комуникацији на различитим факултетима. Медијима се у оквиру ових предмета прилази из социолошке, комуниколошке, филозофске, родне, културолошке и уметничке перспективе, а постојање таквих, ширих, предмета уочено је на 23 од 41 факултета и то на различитим студијским програмима, најчешће друштвено-хуманистичког и уметничког усмерења.

Информације о томе на којим факултетима су идентификовани предмети о медијској писмености или о медијима, и/или култури и/или комуникацији у начелу могуће је видети у табели бр. 2. у наставку текста. Са „Да“ означени су они факултети у чијим програмима је, према најновијим акредитацијама, пронађен сличан предмет, а са „Не“ означени су они факултети у чијим

програмима на студијским групама на којима се обучавају наставници нису пронађени никакви предмети на којима би се из друштвено-хуманистичке, а не техничко-технолошке перспективе, изучавали медији.

ПОСТОЈАЋЕ ОБРАЗОВАЊА О МЕДИЈСКОЈ ПИСМЕНОСТИ И/ИЛИ МЕДИЈИМА И/ИЛИ КУЛТУРИ И/ИЛИ КОМУНИКАЦИЈИ НА ФАКУЛТЕТИМА НА КОЈИМА СЕ ОБУЧАВАЈУ УЧИТЕЉИ И КАДАР ЗА ДРЖАЊЕ ОПШТЕОБРАЗОВНИХ ПРЕДМЕТА																			
УСТАНОВА	ПРЕДМЕТ																		
	УЧИТЕЉ	СРПСКИ	РУСКИ	ЈЕНГЛЕСКИ	ЛАТИНСКИ	ПСИХОЛ.	ФИЛОЗОФ.	СОЦИОЛ.	ИСТОРИЈА	ИНФОРМАТ.	МАТЕМАТ.	ГЕОГРАФ.	БИОЛОГ.	ХЕМИЈА	ФИЗИКА	МУЗИЧКА	ЛИКОВНА	ФИЗИЧКА	
1. Педагошки факултет, Сомбор	ДА																		
2. Учитељски факултет, Београд	ДА																		
3. Факултет педагошких наука, Јагодина	ДА																		
4. Учитељски факултет на мађарском језику, Београд	ДА																		
5. Педагошки факултет, Ужице	ДА																		
6. Педагошки факултет, Врање	ДА																		
7. Учитељски факултет, Лепосавић	ДА																		
8. Филозофски факултет, Београд		ДА	ДА	ДА	НЕ	НЕ	НЕ	ДА	ДА										
9. Филозофски факултет, Нови Сад		ДА	ДА	ДА	ДА	ДА	ДА	ДА	ДА										
10. Филозофски факултет, Ниш		НЕ	ДА	ДА			ДА	ДА	ДА	ДА									
11. Филозофски факултет, Косовска Митровица		ДА	НЕ	ДА			ДА	НЕ	ДА	ДА	НЕ								
12. Филолошки факултет, Београд		ДА	ДА	ДА	ДА														
13. Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац		ДА	НЕ	НЕ											ДА	ДА			
14. Државни универзитет, Нови Пазар		НЕ	НЕ	НЕ			НЕ			ДА	ДА								
15. Факултет политичких наука, Београд									ДА										
16. Математички факултет, Београд										НЕ	НЕ								
17. Природно-математички факултет, Нови Сад										НЕ	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ				
18. Природно-математички факултет, Ниш										НЕ	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ				
19. Природно-математички факултет, Крагујевац										НЕ	НЕ		НЕ	НЕ	НЕ				
20. Природно-математички факултет, Косовска Митровица										ДА	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ				
21. Електронски факултет, Ниш										НЕ	НЕ								
22. Факултет за физичку хемију, Београд													НЕ						
23. Физички факултет, Београд															НЕ				
24. Биолошки факултет, Београд												НЕ							
25. Географски факултет, Београд											НЕ								
26. Хемијски факултет, Београд													НЕ						
27. Електро-технички факултет, Београд										НЕ									
28. Факултет техничких наука, Нови Сад										ДА									
29. Факултет инжењерских наука, Крагујевац										НЕ									
30. Факултет техничких наука, Косовска Митровица										НЕ									
31. Факултет техничких наука, Чачак										ДА									
32. Технички факултет „Михаило Пупин“, Зрењанин										НЕ									
33. Факултет музичке уметности, Београд																ДА			
34. Факултет ликовних уметности, Београд																	ДА		
35. Академија уметности, Нови Сад																ДА	ДА		
36. Факултет уметности, Ниш																ДА	ДА		
37. Факултет уметности, Косовска Митровица																НЕ	НЕ		
38. Факултет спорта и физичког васпитања, Београд																			ДА
39. Факултет спорта и физичког васпитања, Нови Сад																			НЕ
40. Факултет спорта и физичког васпитања, Ниш																			НЕ
41. Факултет за спорт и физичко васпитање, Лепосавић																			НЕ

Табела бр. 2: Постојање образовања о медијској писмености и/или медијима и/или култури и/или комуникацији на факултетима на којима се обучавају учитељи и кадар за држање општеобразовних предмета

Наведени резултати показују да наставнички кадар који се на матичном факултету образује да држи наставу на предметима Географија, Биологија, Хемија и Физика нема уопште могућност да се упозна са медијском писменошћу или медијима и медијским феноменима у начелу. Будући наставници који би држали наставу на предмету Информатика имају прилику да слушају предмет *Комуникологија* на ОАС Информациони инжењеринг на Факултету техничких наука у Новом Саду, потом на ИС Техника и информатика на Факултету техничких наука у Чачку или на студијским програмима ОАС Информатика-математика и ОАС Рачунарска техника на Државном универзитету у Новом Пазару, затим предмет *Визуелна култура* на ОАС Енергетика, електроника и телекомуникације на Факултету техничких наука у Новом Саду, предмет *Методе комуницирања* на ИС Технике и информатике на Педагошком факултету у Врању или предмет *Комуницирање и односи са јавношћу* на студијском програму ОАС Информатика на Природно-математичком факултету у Косовској Митровици. Наставници који би држали наставу на предмету Математика могу да се упознају са медијима само на предмету *Комуникологија* и то само на Државном универзитету у Новом Пазару на студијском програму ОАС Информатика-математика. Једнако као наставници Математике, наставници Физичког васпитања предмет *Комуникологију у физичком васпитању и спорту* имају само на Факултету спорта и физичког васпитања у Београду.

Са медијима на општим предметима из социолошке и уметничке перспективе могу да се упознају и наставници Музичког или Ликовног на свим факултетима за уметност, осим у Косовској Митровици, и то на предметима попут *Социологија културе* (на Факултету музичких уметности у Београду и Академији уметности у Новом Саду), *Социологија културе и уметности* (на Факултету уметности у Нишу), *Теорија медија* (на ОАС Дизајн видео игара на Академији уметности у Новом Саду), *Медији масовне комуникације* (на ОАС Дизајн видео игара, на МАС Музикологија и МАС Етномузикологија на Академији уметности у Новом Саду) и другим, сличним, предметима.

Највише прилика за учење о медијима постоје на филозофским факултетима, што је у складу са структуром студијских програма на овим факултетима. Наиме, на филозофским факултетима се налазе и одсеци за медијске студије са којег, најчешће, професори предају наведене предмете. У складу са тим, могућност да се из ове области обучавају имају социолози (кроз, нпр, предмете *Социологија масовног комуницирања* или *Социологија филмске комуникације* у Нишу и предмете *Социологија масовне културе* или *Друштвене промене и медији* у Косовској Митровици и предмет *Друштво и филм* у Београду) или филозофи (кроз, нпр, предмете *Филозофија и медији* или *Род и медији* у Новом Саду или *Филозофија и филм* у Нишу) или психолози (кроз, нпр, предмете *Медијска писменост у дигиталном добу* у Нишу или *Медији и образовање* у Косовској Митровици) или историчари (кроз, нпр, предмете *Филм и историја* у Београду или *Медијска репрезентација прошлости* у Нишу). Такође, свим овим студијским програмима, као и филолозима који студирају на Филозофском факултету у Новом Саду, понуђен је исти изборни блок предмета „општих образовања и вештина“ међу којима је у понуди низ предмета у оквиру којих се изучавају медији, комуникација и култура (нпр - *Основе научног новинарства*, *Увод у тумачење производа културне индустрије*, *Језик и култура*, *Вештина комуникације*, *Социолошко истраживање маркетинга*, *Популарна култура и животни стилови* и сл). Исти принцип негује и Филолошки факултет у Београду на којем студенти различитих студијских програма бирају изборне предмете из истих изборних блокова, у којима, између осталих, постоје и предмети о медијима, комуникацији и култури (нпр – *Информациона писменост*, *Вербална и невербална комуникација*, *Теорија културе и цивилизације*, *Увод у комуникологију*, *Увод у културологију* и сл).

Предмет *Медијска писменост*, као и наведени предмети који проучавају медије из ширег угла, у највећем броју случајева су изборни, што значи да постојање самог предмета у структури студијског програма не подразумева да су га сви студенти слушали, односно да су полагали испит. Такође, уочена је тенденција да факултети на свим студијским програмима нуде идентичне блокове изборних предмета у којима се налазе медијски предмети, као и филолошки или књижевни и други предмети. Самим тим, закључује се да иако постоји могућност слушања одређеног предмета о медијима, исто тако постоји

могућност да се то никада не учини, односно да га слушају само они профили који су за дати предмет природно заинтересовани, као нпр. новинари и комуниколози.

Приликом формалног образовања учитеља, предмет *Медијска писменост* се изучава на Учитељском факултету у Ужицу у оквиру предмета *Медијска писменост у настави српског језика*, чиме се ограничава усвајање методичких вештина за примену МИП на другим предметима.

На истом и преосталим факултетима на којима се образују учитељи постоји могућност образовања о медијима, телевизији или о филму кроз предмете *Медијска култура*, *Образовање за медије*, *Телевизијска радионица*, *Основе комуниологије*, *Комуникација и медијске навике*, *Медији и комуникације*, *Филмска и ТВ култура*, а присутни су и предмети о култури и комуникацији попут предмета *Социологија културе*, *Говорне вештине и комуникација*, *Интеркултурално образовање*, *Психологија комуникације* итд.

Готово сви предмети о медијској писмености или медијима на факултетима на којима се обучавају учитељи су изборни, осим предмета *Основе комуникологије* на Факултету педагошких наука у Јагодини, који је обавезни.

ОБРАЗОВАЊЕ УЧИТЕЉА О МЕДИЈСКОЈ ПИСМЕНОСТИ И/ИЛИ МЕДИЈИМА И/ИЛИ КУЛТУРИ И/ИЛИ КОМУНИКАЦИЈИ

УСТАНОВА	ПРЕДМЕТ	ТИП
Педагошки факултет, Сомбор	<i>Медијска култура</i>	
Учитељски факултет, Београд	<i>Образовање за медије</i>	И
	<i>Телевизијска радионица</i>	И

	<i>Социологија културе</i>	И
Факултет педагошких наука, Јагодина	<i>Основе комуникологије</i>	О
	<i>Говорне вештине и комуникација</i>	И
	<i>Интеркултурално образовање</i>	И
	<i>Педагогија слободног времена</i>	И
	<i>Култура младих</i>	И
Учитељски факултет на мађарском наставном језику, Суботица	<i>Комуникација и медијске науке</i>	И
Педагошки факултет, Ужице	<i>Медијска писменост у настави српског језика</i>	И
	<i>Медији и комуникације</i>	И
	<i>Филмска и ТВ култура</i>	И
	<i>Психологија комуникације</i>	И
	<i>Култура изражавања</i>	О
Педагошки факултет, Врање	<i>Култура изражавања</i>	И
	<i>Интеркултурално образовање</i>	И

Учитељски факултет, Лепосавић	<i>Психологија комуникације</i>	И
	<i>Филмска и ТВ култура</i>	И
	<i>Интеркултурализам и мултикултурализам у васпитању и учењу</i>	И

Табела бр. 3: Постојање образовања о медијској писмености и/или медијима и/или култури и/или комуникацији на факултетима на којима се обучавају учитељи

ДУБИНСКИ ИНТЕРВЈУИ СА УНИВЕРЗИТЕТСКИМ ПРОФЕСОРИМА

Ставови и искуство универзитетских професора су изузетно значајни приликом анализе програма медијске писмености који се реализују на факултетима, јер могу указати на то који су позитивни аспекти постојања оваквих програма, какве су реакције студената и који су потенцијални недостаци на којима би требало радити. Уз то, разматрана је могућност увођења општег предмета *Медијска писменост* на факултетима где се образују будући просветни радници и који би био садржај таквог предмета. Саговорници у дубинским интервјуима су били: др Марија Вујовић са Филозофског факултета у Нишу, др Добринка Кузмановић са Филолошког факултета у Београду, др Виолета Кецман са Високе школе за комуникације у Београду и др Стефан Јањић са Филозофског факултета у Новом Саду.

Поглавља ће бити формулисана по питањима, док ће структуру поглавља чинити систематизовани одговори саговорника.

Искуство предавања медијске писмености на факултетима

Двоје саговорника – др Стефан Јањић и др Марија Вујовић су предавали предмет *Медијска писменост* на Филозофском факултету у Новом Саду и Филозофском факултету у Нишу. Др Виолета Кеџман и др Добринка Кузмановић до сада нису имале прилику да предају овакав предмет.

Предмет *Медијска писменост* на Филозофском факултету у Новом Саду слушали су првенствено студенти Германистике, Русинистике, Румунистике, Српског језика и књижевности, Српске књижевности и језика, као и Социјалног рада, али су га факултативно бирали и студенти других одсека Филозофског факултета у Новом Саду. Др Стефан Јањић, који је био асистент на овом предмету од 2018. до 2021. године, уочио је да су студенти за овај предмет заинтересовани, да препознају важност тема које се обрађују, као и да су изузетно посвећени обављању предиспитних обавеза:

„Фокус предмета *Медијска писменост* је на бољем разумевању медијских порука, па сам у том светлу посебну пажњу посветио темама медијске пропаганде, говора мржње и стереотипа, као и принципа провере текстуалних и визуелних садржаја. Иако сам очекивао да ће бити изазовно радити са студентима на оваквим темама, с обзиром на то да немају ниво предзнања на који сам навикао у раду са студентима журналистике, испоставило се да студенти других одсека препознају теме медијске писмености као „животне“, блиске, важне. Били су веома упућени у питања која сам постављао, а предиспитне обавезе је већина њих обављала с великим интересовањем и посвећеношћу. Прва предиспитна обавеза подразумевала је анализу штампаних медија, а њен циљ је био да студенте упозна с концептима као што су циљна група, уређивачка политика, тираж, конкуренција и слично. Друга предиспитна обавеза подразумевала је проверу података и спровођена је у информатичком кабинету. Студенти су проверавали аутентичност текстуалних и визуелних садржаја служећи се различитим онлајн алатима.“

Др Марија Вујовић предаје изборни предмет *Медијска писменост у дигиталном добу* студентима ОАС Педагогије, ОАС Психологије и ОАС Руског језика и књижевности. Садржај предмета покрива значајне аспекте медијског и информационог

описмењавања како самих студентата, тако и едукације студената да медијски описмењавају друге. Тематске области које чине теоријски садржај овог предмета су: Медијска писменост – дефиниција и типологија, Медији – појам и врсте, Садржај медија (информативни, забавни и рекламни), Ефекти медија, Медији и манипулација, Основне пропагандне технике, Деца, млади и медији, Слобода говора и говор мржње у медијима, Стереотипи у медијима, Медији и приватност, Медији и насиље, Критичко истраживање медија, Производња медијског садржаја, Лична стратегија за побољшање медијске писмености, Стратегије за унапређење медијске писмености других. Практична настава подразумева индивидуални и групни рад, дискусије и презентације студената.

Предмет *Медијска писменост* постоји на Филолошком факултету у Београду, међутим у програму реализације наставе за 2022/2023. је наведено да се предмет *Медијска писменост* неће реализовати. Такође, није било могуће установити ко ће овај предмет предавати када се остваре услови да се предмет реализује.

Др Добринка Кузмановић је описала своје искуство инкорпорирања медијске писмености у предмет Психологија образовања, који предаје непсихолошким смеровима на Филолошком факултету у Београду:

„На психологији образовања је мени то једна наставна јединица и то када се бавим критичким мишљењем и импликацијама за наставну праксу. Морам рећи да је по питању садржаја тај предмет преобиман и да смо колегиница и ја које предајемо, као и студенти баш незадовољни. Занимљиво им је и свиђа им се, али има доста градива, а носи мали број бодова.“

На основу одговора саговорника може се закључити да је изузетно тешко повезати медијску писменост са конкретним пољем изучавања студената на њиховим матичним одсецима, али да разлог није у садржају предмета, већ у недостатку времена и у чињеници да предмет слуша група коју чине студенти различитих студијских група, те је тешко посветити свима време и прилагодити градиво. Др Јањић је своје искуство описао на следећи начин:

„С обзиром на то да сам истовремено држао вежбе студентима различитих одсека, а било их је 30-50 на часу, нисам био у прилици да садржаје прилагођавам свакој студијској групи појединачно. Настојао сам да у пригодним моментима нагласим везу неке медијске теме / приступа / мисаоног експеримента и одређене науке (лингвистика, социологија, психологија), као и да у склопу друге предиспитне обавезе задатке осмислим тако да укључе различите теме за које студенти, у складу с одабраним образовним профилем, имају наглашене афинитете. Ипак, до „повезнице“ је дошло спонтано: у склопу прве предиспитне обавезе (анализа штампаног медија) јасно се видело да студенти спрам својих интересовања постављају акценат на различите елементе садржаја: на пример, студентима српског језика од нарочите важности била је анализа лексике (кликбејт наслови, опсцена лексика, токсични дискурс), док су студенти социјалног рада посебну пажњу посветили дискурсу о осетљивим групама.“

Др Добринка Кузмановић је уз изазов мешовите групе имала и изазов недостатка времена:

„Немам могућности да то радим. Ја за сат и по времена то не могу да урадим. Имало би смисла да је то засебан предмет, е онда би то могло. Ја прва настојим да тако радим, и кроз наставу се трудим да што је више могуће прилагодим и дискурс и начин рада њима. Колегиница и ја смо хтеле да нам предмет носи више од три бода и да имамо вежбе. Кад бих имала вежбе у оквиру овог предмета (психологија образовања, прим. *МЈЈ*), а не само предавања, ја бих могла више медијске писмености да уведем, да они добију конкретне задатке (шта год то било - анализа текста, продукција, рецепција). То подразумева и дефинисане исходе унапред.“

На основу приказаних одговора се може закључити да студенти медијску писменост могу бирати као изборни предмет, да га студенти радо бирају и посвећени су испуњавању предиспитних обавеза. Истовремено, предавачи се налазе пред изазовом прилагођавања предмета различитим студијским групама које га слушају истовремено, док се успех прилагођавања може мерити и спремношћу студената да се ангажују и препознају области примене критичког тумачења и производње медијских садржаја у њиховом домену знања и искуства.

Општи предмет медијска писменост за све будуће просветне раднике

Постојање једног општег предмета којим би се будући наставници подучавали медијској и информационој писмености подразумева да је он довољно општег типа да се може прилагодити студентима природних, друштвених, техничких наука, као и свим уметничким академијама. Истовремено, предмет би у себи требало да садржи тематске целине које се могу прилагодити свакој студијској групи, спрам специфичности знања и области примене за коју се студенти припремају. Универзитетским професорима је наглашено да приликом формулисања одговора обратe пажњу и на дате специфичности које би предмет *Медијска писменост* требало да садржи.

Примећено је да су одређени професори полемисали око могућности увођења општег предмета Медијска писменост, што је у истраживањима оваквог типа добродошло. То нам показује да професори дубински разматрају овај, изузетно важан, проблем који се тиче реформе високошколског образовања. Наиме, полемика се водила око тога да ли би медијска писменост требало да постоји као један општи предмет за све факултете и смерове или је ипак боље решење да професори различитих предмета када год су у могућности инкорпорирају елементе медијске писмености на часовима теоријске и практичне наставе. Тако др Стефан Јањић наводи:

„Нисам сигуран да могу да дам адекватан одговор на ово питање, будући да нисам упућен у теме и приступе које студенти других одсека савладавају на педагошким предметима. Верујем да је, с техничке стране гледано, савладавање алата могуће кроз обавезне и изборне информатичке предмете, као и да се велики број других питања од важности за медијску писменост покреће на предметима из области књижевности, реторике, дебате, филозофије, социологије и психологије. Ипак, укупно гледано, верујем да би један општи предмет који се тиче медијске и информационе писмености допринео повезивању и унапређивању ових знања.“

Такође, др Добринка Кузмановић истиче да је ангажовани приступ свих наставника најбоље решење, али да такав приступ има најмање шансе за успешну реализацију:

„Најбоље би било када би сваки наставник на свој начин кроз област којом се он бави уводио ту тему, али прибојавам се да би било као и на нижим нивоима образовања – оно на чему сви треба да раде остане тако да виси негде у међупростору.“

Стога се др Кузмановић, једнако као и др Јањић, ипак опредељује за решење које би подразумевало један општи предмет:

„Уопште немам дилему да то треба да буде засебан предмет и чак мислим да би студенти (конкретно Филолошког факултета) бирали тај предмет. Мислим да би га бирали и студенти Филозофског и студенти Филолошког факултета. Радила сам са студентима 12 година, имала сам прилике да радим са студентима и на приватном и на државном факултету и знам да би га радо бирали.“

Др Виолета Кеџман и др Марија Вујовић су без двоумљења одговориле да би општи предмет Медијска писменост требало увести на свим факултетима на којима се образују будући наставници, с тим што др Кеџман наводи да би предмет требало формулисати као *Медијску педагогију*.

На питање како би општи предмет *Медијска писменост* (односно у случају др Кеџман *Медијска педагогија*) требало да изгледа, саговорници су давали различите одговоре. Др Вујовић истиче да би предмет требало да изгледа баш као предмет који је понуђен студентима Филозофског факултета у Нишу. Подсетићемо да теоријски садржај тог предмета чине тематске јединице: Медијска писменост – дефиниција и типологија, Медији – појам и врсте, Садржај медија (информативни, забавни и рекламни), Ефекти медија, Медији и манипулација, Основне пропагандне технике, Деца, млади и медији, Слобода говора и говор мржње у медијима, Стереотипи у медијима, Медији и приватност, Медији и насиље, Критичко истраживање медија, Производња медијског садржаја, Лична стратегија за побољшање медијске писмености и Стратегије за унапређење медијске писмености других. Практична настава подразумева вежбе, презентације, дискусије, производњу и деконструкцију медијских садржаја.

Др Кеџман истиче да би програм предмета *Медијска педагогија* требало да садржи три модула:

1. медији (кратак историјат, семиотика и дијалектика медија);
2. медијска писменост (рад са подацима из медијских садржаја, деконструкција медијских порука, однос медија и власништва, медијска продукција) и
3. медији у настави (интердисциплинарно повезивање медијске писмености као практичног циља наставе и садржаја програма наставе и учења предмета за који се будући наставници квалификују).

Др Јањић сматра да би општи предмет *Медијска писменост* требало формулисати по угледу на предмет *Медијска писменост* који је био понуђен студентима Филозофског факултета у Новом Саду. Садржај тог предмета чине теоријска и практична настава. У оквиру теоријске наставе се обрађују следеће теме: дефинисање појма новинарство; предмет новинарства (чиме се баве новинари); контексти, одабир догађаја вредних медијске пажње, извори информација; принципи савременог новинарства; особине појединих врста медија (агенције, штампа, радио, телевизија, нови медији – интернет); медији, политика и тржиште; дигитална медијска писменост; медијске манипулације. Практична настава обухвата: дискусије о остваривању јавног интереса у медијима; анализу медијских садржаја на основу скале Галтунг-Руж; форме говора мржње у медијима; анализу рекламних порука; анализу садржаја блогова и влогова; квантитативно-квалитативну анализу садржаја; план израде семинарских радова; иницијативе за деконструкцију лажних вести на подручју Западног Балкана.

Јањић такође наводи да „уочене недостатке, као што је немогућност прилагођавања садржаја потребама различитих студијских група, треба решавати кроз радионичарски рад и консултације, како би сви студенти непосредније искусили могућности повезивања својих научних области с медијском писменошћу. Студене треба охрабрити да с усавршавањем у овој области наставе и након одслушаног предмета и завршених студија, и то кроз програме цивилног сектора или онлајн курсеве“.

Приликом осмишљавања садржаја предмета др Кузмановић се осврнула и на методички аспект, односно на реализацију наставе:

„Чини ми се да би требало конципирати предмет да буде спој теоријског знања (не може да се сведе на уско специјализовано, мислим да студенти треба да читају, заправо се и читањем текстова развија њихова способност – рецепција је такође део медијске писмености). Читалачка писменост је и те како повезана са медијском писменошћу. Да предмет буде конципиран као један блок теоријских знања, увођења у област, концепти. Ни то не мора да буде трансмисивног облика. Ја сам увек против искључиво трансмисивне наставе, никако *ex cathedra*. Наставник увек може да предаје на интерактиван начин и да подстиче студенте. То би могло да буде за све факултете, без обзира да ли су природни или друштвени. А овај други део (не мора то тако временски да следи, може да буде и комбинација једног и другог) би могли прилагодити областима којима се они баве. То би било сјајно поготово када је реч о наставницима српског језика. Чини ми се да баш ту има смисла. Имају и наставници страних језика ту могућност.“

Иако је овим истраживањем разматрана могућност увођења медијске писмености као предмета на нивоу основних студија, значајно је напоменути да већ постоје иницијативе да се медијска писменост уводи на вишим нивоима студија, тако др Кузмановић најављује почетак реализације новог предмета на докторским студијама који ће укључивати и изучавање медијске писмености:

„Ја ћу имати на докторским студијама од следеће године предмет *Образовање и дигитална култура* и у оквиру тог предмета ћу се такође бавити медијском писменошћу, али ће овде бити на мало другачији начин, то ће бити баш активан рад студената, дискусије... Тако сам га конципирала, али то је на докторском нивоу и за очекивати је да се тако ради.“

Могућности за реформу универзитетског образовања

Изазов за сваку иницијативу која предлаже реформу универзитетског образовања представља усаглашавање свих универзитета око врсте и начина спровођења реформе. У случају увођења општег предмета *Медијска писмености* на свим факултетима где се образују будући наставници, постоји могућност да се одређени факултети не сложе са овим предлогом. Закон о високом

образовању чланом 6 обезбеђује аутономију свим универзитетима и високошколским установама, а то подразумева и право на утврђивање студијских програма, као и право на избор наставника и сарадника.

Већ и ставови и разматрања саговорника у овом истраживању показују да нема јединственог одговора на питање како би општи предмет Медијска писменост требало да изгледа. То не значи нужно да општи предмет *Медијска писменост* није могуће увести, напротив, аутономија универзитета може обезбедити да се предмет уводи на начин који сваки факултет процени најадекватнијим, јер се показало да професори различито процењују потребе и могућности својих студената, али и системске процедуре као и спремност колектива да реформу спроводе. Тако професорица Кузмановић наводи да је „тешко инсталирати промене на факултетима. Нису само криви наставници. Имају они захтеве, процес акредитације је врло деликатан. Врло је тешко променити ту рачуницу и некако их изместити из устаљеног начина рада. Има наставника који се мењају спонтано, али има и наставника који су прилично инертни („ово је сад нека новотарија која долази...“ поготово је то случај на конзервативним факултетима, тамо је висок проценат међу колегама). Почевши од тога да је то немогуће превести на српски језик, па шта је сад то, па ми смо то и радили, сад је то само под новим именом, нешто што се протажира однекле тамо. Има и таквих отпора, различитих стереотипа у мишљењу, предрасуда.“

Дакле, дијалог о могућностима увођења медијске писмености на ниво факултетског образовања могуће је водити на два нивоа. Први ниво подразумева дијалог у оквиру академске заједнице око тога да ли је такав предмет уопште потребно уводити. Други ниво подразумева да постоји консензус свих универзитета око неопходности увођења оваквог предмета и тада би се дијалог водио на нивоу појединачних универзитета око садржаја и методике реализације предмета *Медијска писменост*.

Одговори универзитетских професора у овом истраживању показују да су до сада спроведене иницијативе показале да студенти радо бирају изборни предмет *Медијска писменост*, као и да професори који су предавали овај предмет или су искусни експерти у области медијске писмености немају дилеме око тога да ли би предмет требало да постоји.

ЗАКЉУЧАК

На основу анализираних студијских програма на факултетима где се образују будући просветни радници и дубинских интервјуа са универзитетским професорима, може се изнети више закључака о постојању програма медијске писмености на факултетима и потреби за свеобухватном едукацијом студената у овој области.

Резултати анализе курикулума различитих студијских програма на којима се обучавају будући наставници за држање разредне наставе и општеобразовних предмета, показало је да на факултетима друштвено-хуманистичког усмерења постоји могућност за обучавање о медијима у ширем смислу (па и кроз предмете о култури или комуникацији), али да је специфично стицање знања о медијској писмености и начину њене имплементације у будућем раду ретко присутно – на само четири факултета од 41 анализираних.

Највеће могућности за образовање о медијима и о медијској писмености имају учитељи и учитељице и то на готово свим анализираним факултетима, осим на једном а на којем је могуће потенцијално стицати знања о медијима кроз предмете о комуникацији. Ови медијски предмети углавном су на педагошким факултетима изборни, али на неким високошколским установама у оквиру студијског програма могуће је одабрати и више предмета на којима се изучавају медији. Овакав налаз показује да овај део кадра у школама потенцијално поседује највеће капацитете за имплементацију медијске писмености кроскуруларно, што и јесте приступ који се заговара и подстиче. Такође, на свим факултетима на којима се образују учитељи идентификовани су предмети и о култури и/или комуникацији.

Након учитеља, наставници језика такође чешће него други имају могућности да стичу вештине медијске писмености на факултетима, углавном кроз изборне предмете. Уколико дати предмет током школовања одаберу и положе, наставници српског и страног језика ће имати неопходна знања да у раду подстичу развијање медијске писмености међу ученицима.

Анализа је показала и да наставници који се образују из природних наука у највећем броју случајева, осим појединачних студијских програма Информатике, немају уопште могућност за капацитирање у области медија нити медијске писмености на начин који није техничко-технолошка перспектива. Искуство, међутим, показује да наставници географије, физике, биологије поседују знатне могућности да у оквиру својих предмета обрађују одређене лекције користећи медијско искуство, а имајући у виду актуелне теме које се тичу животне средине или здравља овакав приступ рада на часу чини се и потребним. Медијско описмењавање на матичним факултетима не би требало да пропуштају ни наставници Математике и Информатике имајући у виду могућности да са ученицима на часу говоре о (зло)употреби статистике или вероватноће у медијима или проблемима проналазака аутентичних извора и чињеница на интернету, и слично.

Наставници музичког или ликовног образовања, као и других друштвено-хуманистичких предмета, немају могућности да се образују из области медијске писмености специфично, иако на својим факултетима стичу одређена знања о медијима, као и о култури и комуникацији. Међутим, иако полагање испита из једног од предмета који није усмерен искључиво ка медијском описмењавању већ медијима генерално, даје одређена знања из медија која могу бити корисна за реализацију медијске писмености на часу, посебно из теоријског угла, они не одговарају суштински на потребе будућих наставника јер нису креирани са циљем капацитирања за спровођење медијске писмености на настави, те не развијају методичко-дидактичке вештине спровођења кроскурикуларне медијске писмености.

Предмети о медијској писмености, када постоје, најчешће су изборни што оставља могућност да наставници дати предмет не слушају и тако пропусте прилику да се у овој области обуче.

Анализом силабуса није било могуће установити да ли наставници који не предају предмет *Медијска писменост* имају могућност да инкорпорирају медијске феномене у наставу својих предмета. Међутим, током дубинских интервјуа је установљено да се професори суочавају са изазовом недостатка времена, преобимности градива које треба предавати и да је у тој ситуацији инкорпорирање медијске писмености на другим предметима готово немогуће постићи.

С обзиром на препоруку да се медијска и информациона писменост спроводи током предуниверзитеског образовања кроскурукуларно, може се закључити да будући наставници не добијају адекватну припрему за такву врсту методичке имплементације медијске писмености на већ постојеће предмете. Одговор на тај изазов је формулисан током дубинских интервјуа, једногласним закључком да би сви студенти који се образују за рад у просвети требало да слушају општи предмет *Медијска писменост*. Теоријски садржај би подразумевао упознавање са основним медијским феноменима и теоријама, док би се вежбе односиле на примену медијске писмености на конкретним предметима, односно савладавање методичких вештина. Истраживање је показало да студенти који су имали у понуди изборни предмет *Медијска писменост* изражавају интересовање да га слушају и успевају да проналазе везу између медијске писмености и својих предмета изучавања на студијама. И даље није спроведено истраживање о томе да ли су студенти који су до сада слушали предмет *Медијска писменост* на факултетима имали прилику да примене стечено знање у школској настави и препоручује се спровођење таквог истраживања у будућности, како би се добила повратна информација и потенцијално унапредили постојећи програми медијске писмености на факултетима.

Изазов примене медијске и информационе писмености у основном и средњем образовању налази се у томе што се најквалитетнији облик примене (имплементација на лекцијама из већ постојећих предмета) не може учинити обавезним, нити се може дати конкретно упутство професорима како да то учине. Приручници и примери лекција могу служити као помоћно средство и прелазно решење, међутим, крајњи циљ којем би требало стремити јесте синтеза знања у креативној анализи и продукцији медијских порука. Стога би требало указати на континуирано образовање просветних радника као на један од могућих одговора, при чему је први корак свакако факултетско образовање.

ЛИТЕРАТУРА

1. Валић Недељковић, Дубравка и Јањатовић Јовановић, Милица и Петковић, Бранкица и Башић Хрватин, Сандра. (2019). *Искусва и нове могућности за имплементацију медијске и информационе писмености у основне и средње школе у Србији*. Новосадска новинарска школа: Нови Сад. Доступно на: https://novinarska-skola.org.rs/wp-content/uploads/2019/03/NNS_Nacionalna-publikacija.pdf.
2. Јањатовић Јовановић, Милица. (2022). *Предлог практичне политике: едукација просветних радника за имплементацију медијске и информационе писмености у образовни систем*. Новосадска новинарска школа: Нови Сад. Доступно на: [https://novinarska-skola.org.rs/wp-content/uploads/2022/05/Predlog-practicne-politike-edukacija-prosvetnih-radnika-za-
implementaciju-mip-u-obrazovni-sistem.pdf](https://novinarska-skola.org.rs/wp-content/uploads/2022/05/Predlog-practicne-politike-edukacija-prosvetnih-radnika-za-implementaciju-mip-u-obrazovni-sistem.pdf).
3. Сигети, Валентина. (2021). *Истраживање: постојеће методе спровођења медијске и информационе писмености у образовању*. Новосадска новинарска школа: Нови Сад. Доступно на: <https://novinarska-skola.org.rs/wp-content/uploads/2021/12/Istrazivanje-Postojece-metode-sprovođenja-MIP-u-obrazovanju.pdf>.
4. Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник. (2022). *Правилник о степену и врсти образовања наставника, стручних сарадника и помоћних наставника у гимназији*. Доступно на: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/viewdoc?uuid=05871c88-f9f2-44ea-9204-725704c0588b&actid=987894&doctype=og>.
5. *Закон о високом образовању*. Службени гласник РС, бр. 88/2017, 73/2018, 27/2018 – др. закон, 67/2019, 6/2020 – др. закони, 11/2021 – аутентично тумачење, 67/2021 і 67/2021 – др. закон). Доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_visokom_obrazovanju.html

